

Jan Oleszkowicz

Gra muzyka!

Program nauczania muzyki
w gimnazjum

Gra muzyka!

Program opracowany na podstawie załącznika nr 4 (podstawa programowa kształcenia ogólnego dla gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych) do rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2008 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dziennik Ustaw z dnia 15 stycznia 2009 r. Nr 4, poz. 17).

© Copyright by Nowa Era 2009
Warszawa 2009

Redakcja merytoryczna: Katarzyna Właźlińska
Współpraca redakcyjna: Łukasz Bernady, Grażyna Gołąb
Projekt graficzny: Konrad Klee
Realizacja projektu graficznego: Iwona Gałuszka

Nowa Era Sp. z o.o.
Aleje Jerozolimskie 146 D, 02-305 Warszawa
tel.: 0 22 570 25 50; faks: 0 22 570 25 80
infolinia: 0 801 88 10 10 (z telefonów stacjonarnych)
0 58 721 48 00 (z telefonów komórkowych)
www.nowaera.pl, e-mail: nowaera@nowaera.pl

Spis treści

I. Podstawa programowa kształcenia ogólnego	4
II. Ogólna charakterystyka programu	7
III. Cele nauczania	9
IV. Treści nauczania	11
V. Materiały dydaktyczne	20
VI. Korelacja z innymi przedmiotami	21
VII. Procedury osiągnięcia celów	23
VIII. Przewidywane osiągnięcia uczniów	25
IX. Metody oceniania osiągnięć uczniów	27

I. Podstawa programowa kształcenia ogólnego dla gimnazjów

MUZYKA

Cele kształcenia – wymagania ogólne

I. Odbiór wypowiedzi i wykorzystanie zawartych w nich informacji.

Uczeń posługuje się podstawowym zasobem pojęć i terminów muzycznych umożliwiającym samodzielną i zespołową aktywność wykonawczą, rozumienie prostych tekstów i prowadzenie rozmów o muzyce oraz samodzielne poszukiwanie informacji o muzyce.

II. Tworzenie wypowiedzi.

Uczeń tworzy wypowiedzi, świadomie wybiera ich formę i sposób realizacji, posługując się różnymi mediami (gra, śpiew, taniec, słowo mówione i pisane, nagranie, narzędzia internetowe).

III. Analiza i interpretacja tekstów kultury.

Uczeń jest świadomym wykonawcą i odbiorcą muzyki oraz uczestnikiem kultury muzycznej. Interpretuje utwory zgodnie z tekstem, charakterem i funkcją muzyki; słucha muzyki, rozpoznaje i rozróżnia jej cechy, przedstawia i uzasadnia własny stosunek do słuchanego i wykonywanego repertuaru.

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

1. Odbiór wypowiedzi i wykorzystanie zawartych w nich informacji.

Uczeń:

- 1) odczytuje i stosuje podstawowe sposoby zapisu muzyki, korzysta z programów komputerowych służących do nagrywania i przetwarzania dźwięku;
- 2) określa i rozróżnia podstawowe gatunki klasycznej muzyki wokalne, wokально-instrumentalnej i instrumentalnej, wybrane rodzaje muzyki jazzowej, rozrywkowej i etnicznej;
- 3) rozróżnia i klasyfikuje na podstawie źródeł dźwięku instrumenty muzyczne oraz rodzaje zespołów wykonawczych;
- 4) stosuje podstawowe terminy dotyczące chronologii epok w historii muzyki i wskazuje kompozytorów reprezentatywnych dla kolejnych epok;
- 5) charakteryzuje wybrane tańce różnych narodów;
- 6) zna instytucje kultury muzycznej (miejsca wykonywania różnych rodzajów muzyki);
- 7) wykorzystuje źródła informacji o muzyce (słowniki i encyklopedia muzyczne, Internet).

2. Tworzenie wypowiedzi.

Uczeń:

- 1) gra lub śpiewa (forma aktywności muzycznej powinna być dostosowana do możliwości i zainteresowania ucznia i realizowana przede wszystkim w zespole) ze słuchu (powtarza wzór lub powtarza i odtwarza wzór z pamięci) oraz z nut piosenki młodzieżowe i turystyczne, pieśni historyczne, patriotyczne, ludowe oraz popularne melodie i tematy literatury muzycznej, akompaniamenty do piosenek, kanony i proste melodie dwugłosowe; dba o higienę głosu;
- 2) tańczy – wykonuje podstawowe kroki i figury taneczne wybranych tańców;
- 3) tworzy wokalne i instrumentalne wypowiedzi dźwiękowe o różnych funkcjach (np. akompaniament instrumentalny do piosenek, ilustracje muzyczne do treści literackich i plastycznych, własne melodie), improwizuje (np. melodie do podanego tekstu – samodzielnie lub pod kierunkiem nauczyciela, solowo lub w zespole);
- 4) wypowiada się o muzyce – opisuje typowe cechy epok w dziejach muzyki i cechy słuchanych utworów, charakteryzuje estetykę utworu i jego wykonanie.

3. Analiza i interpretacja tekstów kultury.

Uczeń:

- 1) świadomie odbiera muzykę – rozpoznaje cechy utworu muzycznego (rodzaje faktury muzycznej: jednogłosową i wielogłosową, wybrane formy muzyki wokalne i instrumentalnej);
- 2) określa różnorodne funkcje muzyki użytkowej i artystycznej;
- 3) rozpoznaje w utworach rytmy polskich tańców narodowych oraz popularnych tańców towarzyskich;
- 4) rozpoznaje aparat wykonawczy muzyki wokalne, instrumentalnej i wokально-instrumentalnej (orkiestra, zespół kameralny, solista, chór, rodzaje głosów żeńskich i męskich oraz instrumenty orkiestrowe);
- 5) ocenia i wartościuje muzykę oraz jej wykonanie, uzasadniając swoje poglądy, dostrzega wartość muzyki ludowej; wartościuje różne kierunki muzyki jazzowej i rozrywkowo-młodzieżowej;
- 6) porządkuje chronologicznie epoki muzyczne, podporządkowując im reprezentatywnych dla nich kompozytorów oraz utwory muzyczne wysłuchane i omówione na lekcjach;
- 7) wybiera sposób wykonania utworu (ruchem, wokalnie lub na instrumencie) i jego interpretacji.

II. Ogólna charakterystyka programu

Jako kompozytor i pedagog z przykrością obserwuję olbrzymią przepaść edukacyjną dzielącą tak zwanego przeciętnego słuchacza od słuchacza wykształconego muzycznie. Z tego powodu podjąłem się opracowania programu i podręcznika *Gra muzyka!* do nauczania przedmiotu *muzyka* w gimnazjum.

Zgodnie z podstawą programową w 3-letnim cyklu nauczania w gimnazjum na *muzykę* przewiduje się 1 godzinę. Dostosowany do tego program zawiera 34 jednostki lekcyjne podzielone na 15 ułożonych chronologicznie obszarów tematycznych. Program preferuje edukację muzyczną, której podstawą są działania praktyczne, umożliwiające uczniom bezpośredni kontakt z muzyką.

Punktem wyjścia przy omawianiu treści każdego obszaru tematycznego jest wysłuchanie fragmentu wybranego dzieła muzycznego stanowiącego „wizytówkę” tego tematu. Na przykład, omawianie muzyki okresu średniowiecza rozpoczyna się od wysłuchania fragmentu *chorału gregoriańskiego*, a omawianie muzyki baroku – od fragmentu *Toccaty d-moll z Toccaty i Fugi d-moll* J.S. Bacha. Po wysłuchaniu fragmentu dzieła uczniowie grają lub śpiewają jego główny temat. W ten sposób zapamiętują utwór, nazwisko kompozytora i kojarzą je z daną epoką. Następnie omawiane są zagadnienia z historii muzyki; zadawane pytania naprowadzające nawiązują do zamieszczonych w podręczniku wiadomości oraz do kolejnych zaplanowanych działań praktycznych. Taki sposób prowadzenia zajęć (*Lekcje tematyczne*) skłania uczniów do samodzielnego, konstruktywnego myślenia, wyzwala ich aktywność oraz zwiększa zaangażowanie w działania muzyczne. Innowacją tego programu nauczania są lekcje nazwane w podręczniku *Warsztatami muzycznymi*, przeznaczone na naukę piosenek i ugruntowanie wiedzy z obszarów tematycznych. Zajęcia te następują zawsze po *Lekcjach tematycznych*.

Skondensowana wiedza muzyczna, jaką muszą sobie przyswoić uczniowie w ciągu 2 semestrów nauki, wymaga przeciwwagi. W programie taką przeciwwagę stanowią elementy zabawy, rozrywki i współzawodnictwa.

Do programu przygotowałem podręcznik pod tytułem *Gra muzyka!* Składa się on z następujących obszarów tematycznych (modułów):

tytuł modułu – obszar tematyczny

1. **Atavi** – muzyka źródeł i świata starożytnego (cz. 1, cz. 2)
2. **Chorał** – muzyka średniowiecza
3. **Rex** – muzyka renesansu
4. **Toccatą d-moll** – muzyka baroku
5. **Z uderzeniem w kocioł** – styl klasyczny w muzyce
6. **Etiuda Rewolucyjna** – muzyka romantyczna
7. **Moja ojczyzna** – muzyka narodowa
8. **Marsz triumfalny** – opera romantyczna
9. **Jezioro łabędzie** – balet w XIX i XX wieku
10. **Don Juan** – neoromantyzm; operetka – między operą a musicaliem
11. **Popołudnie fauna** – kolorystyka brzmienia w muzyce na przełomie XIX i XX wieku
12. **Harnasie** – muzyka polska XX i XXI wieku
13. **Fortepian preparowany** – kierunki eksperymentalne w muzyce XX wieku
14. **Błękitna rapsodia** – jazz i rock
15. **Gwiazdne wojny** – muzyka filmowa, teatralna; muzyka taneczna (cz. 1, cz. 2)

Każdy obszar tematyczny jest podzielony na dwie części: dydaktyczną (*Lekcja tematyczna*) oraz powtórzeniową, utrwalającą (*Warsztaty muzyczne*). Część dydaktyczna zawiera treści nauczania i propozycje działań praktycznych takich jak np.: gra na instrumentach, śpiewanie tematów literatury muzycznej, tworzenie własnych, krótkich melodii, tworzenie akompaniamentów rytmicznych i melodycznych. Część powtórzeniowa (utrwalająca) zawiera polecenia, pytania oraz piosenki lub uproszczone partytury utworów opracowanych na klasowy zespół instrumentalny. Rodzaj i zakres podejmowanych działań należy dostosować do wiedzy i umiejętności wyniesionych przez uczniów ze szkoły podstawowej.

Niniejszy program nauczania muzyki w gimnazjum został opracowany zgodnie z założeniami podstawy programowej oraz ze standardami wymagań egzaminacyjnych po gimnazjum.

III. Cele nauczania

Cele ogólne

1. Kształtowanie wrażliwości słuchowej i estetycznej oraz wyobraźni muzycznej.
2. Wyzwalanie inicjatywy twórczej.
3. Kształcenie umiejętności wartościowania zjawisk muzycznych.
4. Zdobywanie wiedzy muzycznej.
5. Rozpoznawanie dzieł muzycznych i powiązanie ich z odpowiednią epoką.
6. Rozbudzanie zainteresowań i zamiłowań muzycznych.

Cele szczegółowe

Poznawcze

1. Poszerzanie i utrwalanie wiedzy na temat historii muzyki, stylów i form muzycznych.
2. Poszerzanie i utrwalanie wiedzy na temat wybitnych twórców i odtwórców muzyki.
3. Poszerzanie i utrwalanie wiedzy teoretycznej, niezbędnej do określania rodzajów muzyki, zespołów i instrumentów oraz do samodzielnego muzykowania.
4. Poznanie arcydzieł muzycznych różnych epok.
5. Zrozumienie wzajemnych zależności między muzyką a literaturą oraz innymi dziedzinami sztuki (malarstwem, teatrem, filmem).

Kształcące

1. Nabycie umiejętności wartościowania zjawisk muzycznych.
2. Doskonalenie umiejętności posługiwania się zapisem nutowym.
3. Doskonalenie umiejętności śpiewu oraz gry na nieskomplikowanych, ogólnie dostępnych instrumentach muzycznych (flety podłużne, klawir, gitara, instrumenty perkusyjne).
4. Rozwijanie twórczych zainteresowań muzycznych (komponowanie melodii, improwizacja zespołowa).

Wychowawcze

1. Kształtowanie postawy patriotycznej oraz szacunku dla tradycji i dziedzictwa narodowego.
2. Kształtowanie poczucia więzi z kulturą europejską oraz odkrywanie kultury własnego narodu i regionu.
3. Kształtowanie postaw dialogu i tolerancji przez ukazanie bogactwa różnych form współistniejących w sztuce.
4. Zaangażowanie w pracę w grupie przez muzykowanie w zespole, wspólne przygotowywanie lekcji, uroczystości szkolnych i rocznicowych.
5. Rozwijanie kultury osobistej przez różne formy kontaktu ze sztuką.
6. Rozwijanie potrzeby słuchania muzyki i rozmowy o niej.

IV. Treści nauczania

Materiał stanowiący minimum programowe wskazano przez podkreślenie.

Treści nauczania zawarte w obszarach tematycznych odpowiadają poszczególnym epokom w dziejach historii muzyki i są zestawione w sposób chronologiczny. Integralną częścią programu jest płytoteka. Tworzą ją utwory i fragmenty dzieł z różnych epok, piosenki i akompaniamenty do piosenek oraz przykłady brzmienia współczesnych instrumentów orkiestrowych. Zgromadzony na CD materiał muzyczny spełnia dwie funkcje:

1. poznawczą (przykłady muzyczne umożliwiające rozpoznawanie dzieł muzycznych i brzmienia instrumentów),
2. kreatywną (materiał służący do działań praktycznych – piosenki).

Wyjaśnienie piktogramów:

- ♪ – „motto dźwiękowe” – fragment utworu do wysłuchania otwierający obszar tematyczny
- 🎧 – przykłady literatury muzycznej z płytoteki
- 🎵 – piosenki i akompaniamenty do piosenek (wykorzystywane do śpiewu i gry na instrumentach); w ten sposób oznaczono też w podręczniku repertuar do muzykowania.

1. **Atavi** – muzyka źródeł i świata starożytnego

- ♪ *Atavi* – Jan Oleszkowicz
- Teorie powstania muzyki
- Muzyka afrykańska, muzyka starożytnej Grecji i Rzymu, muzyka egipska, żydowska, chińska, indyjska
- Systemy notacji muzycznej: pitagorejski, naturalny, równomiernie temperowany
- 🎵 wybrane przykłady ludowej muzyki afrykańskiej, egipskiej, żydowskiej, chińskiej, indyjskiej

- 🎧 *Hymn do Heliosa* – Mesomedes
- 🎵 *Pieśń Seikilosa* – melodia pochodząca ze starożytnej Grecji
- 🎵 *Czterdzieści słów* – muz. Jarosław Piątkowski, sł. Marek Sochacki

2. Chorał – muzyka średniowiecza

- 🎵 *Chorał gregoriański*
- Muzyka religijna średniowiecza: chorał gregoriański, hymny
- Rozwój wielogłosowości: Szkoła Notre Dame, motet, msza
- Muzyka polska okresu średniowiecza: *Gaude Mater Polonia*, *Bogurodzica*, Mikołaj z Radomia
- Dramaty liturgiczne i misteria
- Muzyka świecka: trubadurzy i truverzy, instrumenty średniowieczne
- Neumy – wczesne pismo nutowe
- 🎧 🎵 *Bogurodzica* – Anonim
- 🎧 🎵 *Gaude Mater Polonia* – Anonim, sł. Wincenty z Kielczy
- 🎧 *Kalenda maya* – Raimbaut de Vaqueiras

3. Rex – muzyka renesansu

- 🎵 *Rex* z tabulatury Jana z Lublina – Anonim
- Ogólna charakterystyka sztuki renesansu
- Renesans w muzyce; pieśń, madrygał
- Instrumenty renesansowe: wiola, lira, lutnia
- „Złoty wiek” muzyki polskiej: Wacław z Szamotuł, Mikołaj Gomółka
- Elementy muzyki: melodia, rytm, harmonia, barwa, dynamika, tempo, forma
- 🎧 *Już się zmięcha* – Wacław z Szamotuł, Andrzej Trzeciński
- 🎧 🎵 *Klaszczmy (Kleszczmy) rękoma* – Mikołaj Gomółka, sł. Jan Kochanowski
- 🎧 *Dobry taniec polski* – Anonim
- 🎵 *Amor na mszy porannej* – muz. Jan Oleszkowicz, hiszpańska poezja renesansowa, przekład Zofia Szleyen

4. Toccata d-moll – muzyka baroku

- 🎵 *Toccata d-moll z Toccaty i Fugi d-moll* – Johann Sebastian Bach
- Styl barokowy w muzyce i architekturze: polifonia
- Znani kompozytorzy baroku: Johann Sebastian Bach, Georg Friedrich Händel, Antonio Vivaldi
- Powstanie i rozwój opery (opera seria i buffa); Giacompo Peri, Claudio Monteverdi
- Rozwój form: fuga, oratorium, concerto grosso

- Muzyka polska okresu baroku: Bartłomiej Pękiel, Adam Jarzębski
- Wielkie formy instrumentalno-wokalne: msza, opera, pasja, oratorium
- 🎵 *Alleluja* z oratorium *Mesjasz* – Georg Friedrich Händel
- 🎵 *Jesień* z cyklu *Pory roku* – Antonio Vivaldi
- 🎵 *Tamburetta* – Adam Jarzębski
- 🎵 *Jan Sebastian Bach* – muz. Jan Oleszkowicz, sł. Maria Jakubowska

5. **Z uderzeniem w kocioł** – styl klasyczny w muzyce

- 🎵 cz. II *Andante* z *Symfonii G-dur* nr 94 „Z uderzeniem w kocioł” – Joseph Haydn
- Klasycyzm w literaturze, sztukach plastycznych i muzyce
- Klasycy wiedeńscy: Joseph Haydn, Wolfgang Amadeusz Mozart, Ludwig van Beethoven
- Cykliczne formy muzyczne: sonata, koncert, symfonia, kwartet smyczkowy
- Przedstawiciele stylu klasycznego w muzyce polskiej: Karol Kurpiński, Józef Elsner
- Budowa okresowa: motyw, fraza, zdanie, okres; temat – wiodąca myśl muzyczna utworu
- 🎵 *Sonata C-dur* KV 545 – Wolfgang Amadeusz Mozart
- 🎵 *Aria Figara* z opery *Wesele Figara*, – Wolfgang Amadeusz Mozart
- 🎵 „Oda do radości”, cz. IV Finał, *IX Symfonia d-moll* – Ludwig van Beethoven
- 🎵 *Zabobon, czyli Krakowiaczy i Górale* – Karol Kurpiński
- 🎵 *Barwy jesieni* – muz. Seweryn Krajewski, sł. Marek Gaszyński

6. **Etiuda Rewolucyjna** – muzyka romantyzmu

- 🎵 *Etiuda* op. 10 nr 12 „Rewolucyjna” – Fryderyk Chopin
- Cechy muzyki romantycznej
- Polska muzyka romantyczna: Fryderyk Chopin, Stanisław Moniuszko
- Kompozytorzy pieśni romantycznej: Franz Schubert, Stanisław Moniuszko
- Wirtuozi epoki romantyzmu: Fryderyk Chopin, Henryk Wieniawski, Niccolò Paganini
- Światowej sławy wirtuozi XIX, XX i XXI wieku
- 🎵 *Walc Des-dur* op. 64 nr 1 „Minutowy” – Fryderyk Chopin
- 🎵 *Mazurek D-dur* op. 33 nr 2 – Fryderyk Chopin
- 🎵 *Prząśniczka* – Stanisław Moniuszko, sł. Jan Czeczot
- 🎵 *Scherzo-Tarantela* op.16 – Henryk Wieniawski
- 🎵 *Kaprys* op.1 nr 24 – Niccolò Paganini
- 🎵 *Kozak* – Stanisław Moniuszko, sł. nieznanego autora

7. **Moja ojczyzna** – muzyka narodowa

- 🎵 *Wełtawa* z cyklu *Moja ojczyzna*, – Bedřich Smetana
- Szkoły narodowe, ich przedstawiciele i źródła inspiracji
- Polska szkoła narodowa, twórczość Fryderyka Chopina i Stanisława Moniuszki
- Muzyka programowa; miniatura instrumentalna
- Polskie tańce narodowe
 - 🎵 *Noc na Łysej Górze* – Modest Musorgski
 - 🎵 *Tańce połowieckie* z opery *Książ Igor* – Aleksander Borodin
 - 🎵 *Mazurek D-dur* op. 33 nr 2 – Fryderyk Chopin
 - 🎵 *Tańce góralskie* z opery *Halka* – Stanisław Moniuszko
 - 🎵 *Aria Miecznika* z opery *Straszny dwór* – Stanisław Moniuszko
 - 🎵 *Marzenie* – Robert Schumann
 - 🎵 *Taniec Anitry* z I Suity *Peer Gynt* op. 46 – Edvard Grieg
 - 🎵 *Kalinka* – rosyjska melodia ludowa, sł. pol. Leon Pasternak

8. **Marsz triumfalny** – opera romantyczna

- 🎵 *Marsz triumfalny* z opery *Aida* – Giuseppe Verdi
- Twórca opery romantycznej – Karol Maria von Weber
- Gatunki opery romantycznej: opera buffa, opera seria
- Opera polska; twórczość Stanisław Moniuszki
- Przedstawienie operowe; z czego się składa
- Teatry operowe
- Dramat muzyczny Richarda Wagnera
 - 🎵 *Więc pijmy* z opery *Traviata* – Giuseppe Verdi
 - 🎵 *Pieśń Toreadora* z opery *Carmen* – Georges Bizet
 - 🎵 *Aria Figara* z opery *Cyrulik sewilski* – Gioacchino Rossini
 - 🎵 *Aria Jontka* z opery *Halka* – Stanisław Moniuszko
 - 🎵 *Mazur* z opery *Straszny dwór* – Stanisław Moniuszko
 - 🎵 *Wilhelm Tell* (uwertura) – Gioacchino Rossini – partytura

9. **Jeziro łabędzie** – balet w XIX i XX wieku

- 🎵 Motyw Odetty z baletu *Jeziro łabędzie* – Piotr Czajkowski
- Balet klasyczny; historia powstania
- Twórczość baletowa Piotra Czajkowskiego
- Twórczość baletowa w Polsce: kompozytorzy, zespoły, tancerze, choreografowie
- Taniec wyzwolony Isadory Duncan
- Nowy rodzaj widowiska baletowego – taniec współczesny

- 🎵 *Taniec łabędzi* z baletu *Jezioro łabędzie* – Piotr Czajkowski
- 🎵 *Taniec pastuszków* z baletu *Dziadek do orzechów* – Piotr Czajkowski
- 🎵 *Taniec z szablami* z baletu *Gajane* – Aram Chaczaturian
- 🎵 *W szkole tańca* – muz. Jarosław Piątkowski, sł. Elżbieta Buczyńska

10. **Don Juan** – neoromantyzm; operetka – między operą a musicaliem

- 🎵 *Don Juan* – Richard Strauss
- Nowe rozwiązania melodyczne, brzmieniowe, rytmiczne; chromatyka, instrumentacja
- Muzyka polska przełomu XIX i XX wieku; Aleksander Zarzycki, Władysław Żeleński, Zygmunt Noskowski, Juliusz Zarębski, Piotr Maszyński, „Grupa Młoda Polska”
- Operetka jako gatunek muzyczny: Jacques Offenbach, Johann Strauss, Ferenc Lehár, Imre Kálmán
- Najbardziej znani twórcy musicali: Irvin Berlin, Jerome Kern, Leonard Bernstein, Jerry Bock
- 🎵 *Aria Adeli* z operetki *Zemsta nietoperza* – Johann Strauss
- 🎵 *Galop* z operetki *Orfeusz w piekle* – Jacques Offenbach
- 🎵 *Gdybym był bogaczem* z musicalu *Skrzypek na dachu* – Jerry Bock
- 🎵 *Brzdęk* z musicalu *Metro* – Janusz Stokłosa
- 🎵 *Dziki kot* – muz. Jarosław Piątkowski, sł. Marek Sochacki

11. **Popołudnie fauna** – kolorystyka brzmienia w muzyce na przełomie XIX i XX wieku

- 🎵 *Popołudnie fauna* – Claude Debussy
- Impresjonizm – nowy kierunek w sztuce
- Cechy muzyki impresjonistycznej: plama dźwiękowa
- Świat dźwięków w twórczości Claude’a Debussy’ego i Igora Strawińskiego
- 🎵 *Światło księżycy* – Claude Debussy
- 🎵 *Taniec rytualny* z baletu *Święto wiosny* – Igor Strawiński
- 🎵 *Wiosenna impresja* – muz. Seweryn Krajewski, sł. Joanna Sikorska

12. **Harnasie** – muzyka polska XX i XXI wieku

- 🎵 *Wesele* z baletu *Harnasie* – Karol Szymanowski
- Twórczość Karola Szymanowskiego
- Twórczość Mieczysława Karłowicza, Ludomira Różyckiego, Stefana Kisielewskiego, Grażyny Bacewicz, Tadeusza Bairda

- Najbardziej znani kompozytorzy polskiej muzyki XXI wieku (Krzysztof Penderecki, Witold Lutosławski, Kazimierz Serocki, Henryk Mikołaj Górecki) i ich dzieła
- Wkład muzyki polskiej w światowe dokonania muzyczne drugiej połowy XX wieku
- Rodzaje zespołów wykonawczych
 - 🎧 *Z nową wiosną* – Mieczysław Karłowicz, sł. Czesław Jankowski
 - 🎧 *Krakowiak z baletu Pan Twardowski* – Ludomir Różycki
 - 🎧 *Gry weneckie* – Witold Lutosławski
 - 🎧 *Tren pamięci ofiar Hiroszimy* – Krzysztof Penderecki
 - 🎧 *Symfonia pieśni żałobnych* – Henryk Mikołaj Górecki
 - 🎵 *Tobie nuty* – muz. Kamil Sajewicz, sł. Grażyna Orlińska

13. Fortepian preparowany – kierunki eksperymentalne w muzyce XX wieku

- 🎵 *Sonata II* na fortepian preparowany z *Sonaty i interludia* – John Cage
- Rezultaty poszukiwań twórczych i eksperymentów muzycznych drugiej połowy XX wieku: dodekafonia, serializm, punktualizm, muzyka konkretna, muzyka elektroniczna, sonoryzm
- Najbardziej znani kompozytorzy tych kierunków (m.in. Arnold Schönberg, Anton Webern, John Cage, Pierre Schaeffer) i ich twórczość
- Preparowanie fortepianu, dźwiękowy kolaż
- Happening, teatr instrumentalny
- Technika cyfrowa; syntezatory, samplery
- 🎧 *Walc z Symfonii dla samotnego człowieka* – Pierre Schaeffer, Pierre Henry
- 🎧 *Christmas Carol's Story* – Jan Oleszkowicz
- 🎵 *La cucaracha* – meksykańska melodia ludowa, sł. Elżbieta Szeptyńska, opr. Jan Oleszkowicz

14. Błękitna rapsodia – jazz i rock

- 🎵 *Błękitna rapsodia* – George Gershwin
- Muzyka jazzowa; historia jazzu, improwizacja
- Słynni kompozytorzy jazzowi m.in. Duke Ellington, Irvin Berlin
- Słynni wykonawcy: Louis Armstrong, Ella Fitzgerald, Benny Goodman, Duke Ellington, Charlie Parker
- Jazz w Polsce; Krzysztof Komeda, Zbigniew Namysłowski, Jan Ptaszyn Wróblewski, Adam Makowicz
- Słynne zespoły m.in.: The Beatles, The Rolling Stones, Rhythm & Blues, Czerwono-Czarni, Czerwone Gitary, Skaldowie

- Słynni wykonawcy m.in: Elvis Presley, Edith Piaff, Charles Aznavour, Frank Sinatra, Ewa Demarczyk, Czesław Niemen, Marek Grechuta, Leszek Długosz, Grzegorz Turnau
- Sposoby utrwalania muzyki: winylowe krążki, taśma magnetofonowa, CD, MP3
- „Mocne uderzenie”; kierunki muzyki rozrywkowej
 - Negro spiritual, ragtime, jazz tradycyjny, swing, jazz nowoczesny
 - *Chłopiec z gitarą* – muz. Jan Janikowski, sł. Wojciech Patuszyński
 - *Takie ładne oczy* – muz. Seweryn Krajewski, sł. Marek Dagnan
 - *Sen o Warszawie* – muz. Czesław Niemen, sł. Marek Gaszyński
 - *Medytacje wiejskiego listonosza* – muz. Andrzej Zieliński, sł. Leszek Andrzej Moczulski
 - *Wychowanie* – Andrzej Zeńczewski, sł. Muniek Staszczuk
 - *Jesienny rock and roll* – muz. Jarosław Piątkowski, sł. Marek Sochacki

15. **Gwiezdne wojny** – muzyka filmowa, teatralna; muzyka taneczna (cz. 1, cz. 2)

- *Gwiezdne wojny* – John Williams
- Dźwięk w filmie; sztuka audiowizualna
- Znani kompozytorzy muzyki filmowej: John Williams, Ennio Morricone
- Polska muzyka filmowa i teatralna m.in.: Wojciech Kilar, Zbigniew Preisner, Maciej Zieliński, Zygmunt Konieczny, Bogusław Schäffer, Jan Kanty Pawluśkiewicz, Krzesimir Dębski
- Muzyka taneczna: twist, tango, samba, rumba, mambo, cha-cha-cha, fokstrot, rock and roll, walc; tańce ludowe: czardasz, tarantela, bolero
 - muzyka z filmu *Misja* – Ennio Morricone
 - *Polonez* z filmu *Pan Tadeusz* – Wojciech Kilar
 - muzyka z filmu *Kryminalni* – Maciej Zieliński
 - Twist, tango, samba, rumba, cha-cha-cha, fokstrot, rock and roll
 - *Nad pięknym, modrym Dunajem* – Johann Strauss
 - *Ragtime* z filmu *Vabank* – muz. Henryk Kuźniak

W końcowej części podręcznika znajdują się: tabele chwytów fletowych i gitarowych, fotografie współczesnych instrumentów orkiestrowych (przykłady ich brzmienia znajdują się na CD) oraz schemat typowego układu instrumentów w orkiestrze.

Działania praktyczne

W każdym obszarze tematycznym są przewidziane następujące działania praktyczne:

1. Rozwijanie ekspresji muzycznej

- Śpiew solo, w grupie, z podziałem na głosy i w kanonie piosenek: ludowych, historycznych, patriotycznych i z kręgu zainteresowań współczesnej młodzieży. Uczniowie śpiewają ze słuchu (prezentacja nagrania lub wykonanie piosenki przez nauczyciela) i z nut (partytura linii melodycznej w podręczniku) piosenki, tematy z literatury muzycznej (ze słuchu lub z uproszczonego zapisu nutowego zamieszczonego w podręczniku).
- Muzykowanie, improwizowanie i akompaniowanie na dostępnych w szkole instrumentach w formie ćwiczeń praktycznych zamieszczonych w podręczniku. Na instrumentach melodycznych uczniowie grają krótkie „motta dźwiękowe” (wizytówki) utworów prezentowanych z CD lub z zapisu nutowego, natomiast na instrumentach perkusyjnych realizują proste schematy rytmiczne, np. polskich tańców narodowych.

2. Kształcenie umiejętności muzycznych

- Nauka piosenek, kanonów i tematów utworów muzycznych.
- Doskonalenie umiejętności gry na instrumentach (fletach podłużnych, kibordach, gitarach) tematów znanych i popularnych utworów, tworzenie akompaniamentów.
- Posługiwanie się zapisem nutowym, dynamiką i artykulacją.
- Tworzenie własnych melodii, komponowanie prostych form muzycznych (np. AB, ABA lub zestawianie tańców w suity).
- Rozpoznawanie form i stylów dzieł muzycznych różnych epok (uczniowie słuchają nagrań z CD, poznają formę utworów, brzmienie zespołu wykonawczego, próbują określić styl i epokę, z której pochodzą prezentowane przykłady).
- Przystawianie rytmów tańców.

3. Kształcenie przeżyć estetycznych

- Rozpoznawanie nastrojów wyrażanych muzyką.
- Poznawanie muzyki różnych narodów.

- Nauka wartościowania zjawisk z zakresu muzyki.
- Dyskusje o wartościach tzw. muzyki młodzieżowej (muzyka subkultur, pop itp.).

Proponowana liczba godzin przeznaczonych na realizację tematów

Lp.	Temat	Liczba godzin
1.	Atavi – muzyka źródeł i świata starożytnego	4
2.	Chorał – muzyka średniowiecza	2
3.	Rex – muzyka renesansu	2
4.	Tocatta d-moll – muzyka baroku	2
5.	Z uderzeniem w kocioł – styl klasyczny w muzyce	2
6.	Etiuda Rewolucyjna – muzyka romantyczna	2
7.	Moja ojczyzna – muzyka narodowa	2
8.	Marsz triumfalny – opera romantyczna	2
9.	Jezioro łabędzie – balet w XIX i XX wieku	2
10.	Don Juan – neoromantyzm; operetka – między operą a musicaliem	2
11.	Popołudnie fauna – kolorystyka brzmienia w muzyce na przełomie XIX i XX wieku	2
12.	Harnasie – muzyka polska XX i XXI wieku	2
13.	Fortepian preparowany – kierunki eksperymentalne w muzyce XX wieku	2
14.	Błękitna rapsodia – jazz i rock	2
15.	Gwiazdne wojny – muzyka filmowa, teatralna; muzyka taneczna	4
	Razem	34

Dodatkowe godziny zajęć można przeznaczyć na kontakt z muzyką na żywo (koncert, spektakl baletowy, operowy, operetkowy, film) lub/i zajęcia z komputerem z zainstalowanym programem muzycznym służącym do pisania i odtwarzania partytur w systemie MIDI.

V. Materiały dydaktyczne

Do realizacji programu potrzebne będą:

- podręcznik Jana Oleszkowicza *Gra muzyka!*,
- zeszyt ćwiczeń,
- płytoteka (zestaw 4 CD),
- Książka Nauczyciela (scenariusze zajęć),
- odtwarzacz CD,
- flety podłużne, dzwonki, kibordy, szkolny zestaw instrumentów perkusyjnych,
- gitary,
- metronom,
- kamerton,
- encyklopedia muzyczna, słowniczek muzyczny, przewodnik koncertowy i operowy oraz, jeśli to możliwe,
- komputer z zainstalowanym programem muzycznym służącym do pisania i odtwarzania partytur.

VI. Korelacja z innymi przedmiotami

Realizację treści nauczania zawartych w niniejszym programie można uzupełnić nawiązaniami do tematów przewidzianych w gimnazjum w programach innych przedmiotów. Dzieje muzyki wiążą się ściśle z wydarzeniami historycznymi, a jej style w poszczególnych epokach – stylami w malarstwie, architekturze i literaturze. Nie należy zapominać o roli, jaką odgrywa muzyka w teatrze, filmie, a nawet w dyscyplinach niezwiązanych ze sztuką – na przykład w lecznictwie (muzykoterapia).

Przykłady korelacji z innymi przedmiotami:

Muzyczny obszar tematyczny	Tematy i zagadnienia z innych dziedzin
<i>Muzyka świata starożytnego</i>	historia: geneza teatru, mity greckie
<i>Muzyka średniowiecza</i>	plastyka: styl romański i gotycki w architekturze religia: śpiewy kościelne
<i>Muzyka renesansu</i>	fizyka: teoria kopernikańska historia: odkrycia geograficzne język polski: złoty wiek kultury polskiej plastyka: sztuka odrodzenia (rzeźba, malarstwo)
<i>Muzyka baroku</i>	plastyka: malarstwo i architektura barokowa
<i>Styl klasyczny w muzyce</i>	język polski: przedstawiciele oświecenia w literaturze polskiej; teatr w Polsce Stanisława Augusta Poniatowskiego
<i>Muzyka romantyczna</i>	historia: Polacy i ich walka o niepodległość język polski: romantyzm w literaturze polskiej
<i>Kolorystyka brzmienia w muzyce na przełomie XIX i XX wieku</i>	plastyka: malarstwo impresjonistyczne

Omawiany obszar tematyczny	Odniesienie do przedmiotu
<i>Muzyka polska XX i XXI wieku</i>	język polski: literatura Młodej Polski oraz polska literatura współczesna
<i>Kierunki eksperymentalne w muzyce XX wieku</i>	technika: komputery, urządzenia elektroakustyczne
<i>Jazz i rock</i>	geografia: kultura amerykańska wiedza o społeczeństwie: subkultury młodzieżowe
<i>Muzyka filmowa, teatralna; muzyka taneczna</i>	sztuka: rola filmu i teatru w sztuce współczesnej

Proponowane w programie treści znajdują odniesienia w obszarach:

- edukacji czytelniczej i medialnej – poprzez zainteresowanie życiem i twórczością najwybitniejszych artystów (kompozytorów, wirtuozów), przygotowanie do korzystania ze współczesnych środków technicznych w nauce muzyki;
- edukacji prozdrowotnej – poprzez wykorzystanie muzyki do kształcenia umiejętności koncentracji, wykorzystanie działalności artystycznej jako formy relaksu;
- wychowania do życia w społeczeństwie, w tym do wychowania do życia w rodzinie – poprzez wspomaganie prawidłowego rozwoju emocjonalnego, prawidłowych relacji dziecka z rodziną (wspólne wysłuchanie koncertów, przedstawień operowych, udział w imprezach artystycznych);
- edukacji regionalnej – poprzez przedstawianie folkloru jako ważnego elementu kultury polskiej;
- wychowania patriotycznego i obywatelskiego – poprzez zapoznanie z twórczością polskich kompozytorów, wirtuozów, działalnością polskich instytucji kulturalnych.

VII. Procedury osiągnięcia celów

Cele nauczania w **zakresie nauki o muzyce** osiągnięte są przez:

- zaprezentowanie utworu lub fragmentu utworu związanego z tematem lekcji;
- zapoznanie uczniów z treściami składającymi się na omawiany obszar tematyczny;
- zestawienie poznanych treści w logiczną całość tworzącą obraz muzyczny omawianej epoki lub w całość wyczerpującą omawiane zagadnienie;
- prezentację i słuchanie utworów muzycznych;
- dyskusję na temat przedstawianych utworów muzycznych wraz z próbą wartościowania utworów (na podstawie pytań naprowadzających zamieszczonych w podręczniku); dyskusję na temat muzyki, której słuchają uczniowie;
- próbę analizy form utworów;
- utrwalanie nabytej wiedzy za pomocą pytań, poleceń, zgadywanek, zadań, ćwiczeń;
- słuchanie utworów zaproponowanych przez uczniów;
- koncerty zaproszonych muzyków lub uczniów uzdolnionych muzycznie.

Cele nauczania w **zakresie muzykowania** osiągnięte są przez:

- śpiewanie piosenek ze zwróceniem uwagi na odpowiednią emisję, dykcję i interpretację;
- realizację ćwiczeń rozwijających skalę głosu;
- zapamiętywanie melodii:
 - wyklaskiwanie rytmu,
 - pamięciowe opanowanie głównego tematu utworu oraz melodii piosenek (metodą ze słuchu i z nut);
- odczytywanie wartości i wysokości nut oraz metrum;
- tworzenie akompaniamentu do śpiewanych melodii:
 - rytmicznego, wykonywanego na instrumentach perkusyjnych,
 - rytmiczno-harmonicznego, wykonywanego ze słuchu na klawirze lub gitarze,
 - odczytywanego z zapisu w postaci tak zwanych funkcji (nazw akordów);
- improwizację kontrolowaną na instrumentach lub głosem, indywidualną i zespołową, na podstawie określonego materiału dźwiękowego;

- muzykowanie jedno-, dwugłosowe;
- prezentacje uczniów uzdolnionych muzycznie;
- udziału w koncertach klasowych z programem w wykonaniu uczniów lub zaproszonych muzyków.

Przy realizacji każdego obszaru tematycznego proponuję następujące metody pracy:

1. redagowanie notatki na podstawie treści lekcji (konstruktywna);
2. organizowanie konkursów (mobilizująca).

Pierwszą metodę należy zastosować podczas lekcji tematycznej; drugą podczas lekcji utrwalającej. Metoda mobilizująca często jest stosowana w różnych dyscyplinach artystycznych. Myślę tu o elemencie rywalizacji; uczniowie współzawodniczą ze sobą, biorąc udział w konkursach klasowych, np. w konkursie na najlepiej zaśpiewaną piosenkę lub najlepiej wykonany na instrumencie utwór, na najlepiej zapisany rytm, na najlepszy wynik w klasowym quizie itp.

Uczniów należy zachęcać także do innych form aktywności. Mam tu na myśli:

- prezentacje dowolnych, samodzielnie wybranych utworów z płyt;
- dyskusje na temat wartości tych utworów;
- udział w konkursach klasowych na najlepiej wykonany utwór (np. na flecie podłużnym lub głosem);
- udział w innych działaniach poszerzających wiedzę muzyczną i rozwijających umiejętności praktyczne, np. samodzielne wyszukiwanie wiadomości z dziedziny muzyki.

VIII. Przewidywane osiągnięcia uczniów

Kończąc cykl nauczania przedmiotu *muzyka* na poziomie gimnazjalnym, uczeń powinien mieć (w nawiasach podano zakres minimum):

1. podstawową wiedzę historyczną z zakresu dziejów muzyki europejskiej od czasów najdawniejszych do współczesności;

uczeń:

- wymienia w porządku chronologicznym nazwy epok,
- podaje nazwiska najbardziej znanych kompozytorów poszczególnych epok (co najmniej dwóch z każdej epoki),
- wymienia tytuły (co najmniej dwóch) dzieł poszczególnych epok z repertuaru prezentowanego na lekcjach i potrafi rozpoznać ich główne motywy;

2. podstawową wiedzę teoretyczną dotyczącą stylów, kierunków, form muzycznych i tańców;

uczeń:

- potrafi wymienić nazwy głównych stylów i kierunków w muzyce,
- omawia ich główne cechy,
- podaje nazwy form muzycznych i opisuje ich konstrukcje (co najmniej cztery formy),
- rozpoznaje styl wysłuchanego utworu (co najmniej jednego) i epokę, w której ten utwór powstał,
- wymienia nazwy tańców narodowych i towarzyskich;

3. podstawową wiedzę dotyczącą teorii muzyki;

uczeń:

- podaje nazwy dźwięków (co najmniej w zakresie od c^1 do c^2) i umie je zapisać na pięciolinii,
- rozróżnia znaki chromatyczne i potrafi je zastosować,
- potrafi narysować klucze muzyczne (wiolinowy i basowy) i zna ich nazwy,

- rozpoznaje podstawowe wartości rytmiczne i podstawowe rodzaje metrum ($\frac{3}{4}$, $\frac{4}{4}$, $\frac{3}{8}$, $\frac{6}{8}$),
- wymienia oznaczenia dynamiczne (*p*, *mf*, *f*) i określenia tempa,
- zna elementy muzyki i elementy budowy dzieł muzycznych,
- wymienia rodzaje głosów wokalnych,
- zna nazwy instrumentów perkusyjnych, strunowych i dętych, rozpoznaje ich brzmienie,
- wymienia typy zespołów muzycznych;

4. umiejętność śpiewania w zespole w układzie jednogłosowym i w prostym układzie dwugłosowym;

uczeń:

- potrafi zaśpiewać piosenkę w grupie,
- potrafi zaśpiewać melodię w kanonie dwugłosowym;

5. umiejętność gry na instrumentach;

uczeń:

- potrafi zagrać na flecie proste utwory (co najmniej dwa),
- potrafi wykonywać akompaniamenty rytmiczne na instrumentach perkusyjnych,
- potrafi zagrać na flecie podłużnym lub klabordzie główne motywy co najmniej pięciu uznanych dzieł muzycznych należących do różnych epok;

6. umiejętność wartościowania zjawisk z zakresu muzyki.

Ponadto uczeń:

- z zaangażowaniem pracuje w zespole,
- wykazuje wewnętrzne zdyscyplinowanie,
- prezentuje wysoką kulturę słuchania muzyki,
- inspiruje innych do twórczych działań muzycznych,
- wykazuje krytycyzm w stosunku do siebie i innych,
- zachowuje się zgodnie z ogólnie przyjętymi zasadami dobrego wychowania,
- wykazuje gotowość do prezentowania własnego punktu widzenia,
- wykazuje odwagę w formułowaniu krytycznych opinii i ocen,
- wykazuje gotowość do otwierania się na inne kultury,
- okazuje szacunek wobec nagromadzonych przez ludzkość dóbr kultury i dokonań własnego narodu.

IX. Metody oceniania osiągnięć uczniów

1. Ocena osiągnięć uczniów uwzględnia następujące kryteria:

- wiedzę teoretyczną i historyczną,
- zaangażowanie ucznia, jego postawę i aktywność,
- umiejętność pracy w grupie,
- umiejętności praktyczne (śpiew, gra na instrumencie, tworzenie prostych akompaniamentów rytmicznych, melodycznych).

2. Oceny wiedzy teoretycznej oraz umiejętności praktycznych są pochodną odpowiedzi ustnych, pisemnych sprawdzianów kontrolnych, prac domowych oraz działań muzycznych rozumianych jako różne formy muzykowania.

3. Zaangażowanie ucznia, jego postawę, aktywność i umiejętność pracy w grupie nauczyciel ocenia na podstawie:

- stopnia zainteresowania przedmiotem,
- wykazywanej chęci do różnych form śpiewu i gry na instrumentach,
- aktywnego udziału w lekcji,
- gotowości do pomagania kolegom (dotyczy to zwłaszcza uczniów bardziej uzdolnionych muzycznie),
- współpracy z nauczycielem w realizacji lekcji,
- prezentacji własnych propozycji repertuarowych,
- zaangażowania w organizowanie koncertów klasowych.

4. Nauczyciel informuje ucznia i rodziców o osiągnięciach uczniów:

- ustnie,
- wpisując oceny i uwagi do dzienniczka,
- ogłaszając wyniki konkursów klasowych,
- przy okazji koncertów klasowych lub innych wydarzeń artystycznych z udziałem muzyki, organizowanych przez uczniów z różnych okazji (np. dla rodziców) na terenie szkoły lub poza szkołą.